

ISBN: 978-605-68624-1-0

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

Ketebe Yayınları: 62

Tarih

Editör
Sezai Saraç

Kapak
Harun Tan

Düzeltili
Cihan Aldık

Mizanpaj
Nilgün Sönmez

1.-9. Baskı
2004-2013

Ketebe'de 1. Baskı
Ağustos 2018
İstanbul

ketebe.com

Ketebe Yayınları
Sertifika No. 34989
Maltepe Mahallesi Fetih
Caddesi No: 6 Dk: 2
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212.612 29 30
e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad.
No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok
Kat: 2 - 34310
Haramidere - Avcılar / İstanbul
Sertifika No: 12026
Tel: 212.412 17 00

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Osmanlı'nın Kayıp Atlası

M U S T A F A A R M A Ğ A N

10. Baskı

KETEBE

Mustafa Armağan

Urfalı bir anne-babanın çocuğu olarak Cizre'de dünyaya geldi (1961). Üniversiteye kadarki eğitim hayatını ilk yazı denemelerine başladığı Bursa'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1985 yılında mezun olduktan sonra İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde yüksek lisansa başladıysa da, yayıncılığın cazibesine kapılarak uzun yıllar İlim, Risale, İnsan, İz, Ağaç ve Etkileşim Yayınları'nda editör, yayın danışmanı ve yayın yönetmenliği görevlerinde bulundu. *İzlenim* dergisini yönetti.

Bugüne kadar 50 kitaba imza atan Armağan özellikle tarih yazıları ve kitaplarıyla geniş bir kitleye ulaşmayı başardı. Halen *Derin Tarih* dergisi genel yayın yönetmenliği ve KETEBE Yayıncılık'ta yöneticilik yapmakta, konferanslarının yanı sıra *Yeni Şafak*'ta haftalık tarih sohbetleri kaleme almaktadır.

Yaygın bir okur kitlesine ulaşan kitapları arasında şunlar sayılabilir:

Abdülhamid'in Kurtlarla Dansı (3 cilt), *Kızıl Elma Peşinde Bir Ömür*, *Küller Altında Yakın Tarih*, *Büyük Osmanlı Projesi*, *Avrupa'nın 50 Büyük Yalanı*, *Osmanlı: İnsanlığın Son Adası*, *Kâzım Karabekir'in Gözüyle Yakın Tarihimiz*, *Kızıl Pençe*, *Fetih ve Fatih (derleme)*, *Satılık İmparatorluk*, *Osmanlı'yı Kuran Şehir: Bursa'ya Şehrengiz*, *Petersburg'da Osmanlı İzleri*, *Cemil Meriç'in Dünyası (derleme)*, *Cemil Meriç Konuşuyor (derleme)*, *Türkçe Ezan ve Menderes*, *Yavuz Sultan Selim Han*, *Âsım'ın Nesli*, *Ayasofya Entrikaları*, *Küresel Kuşatma Karşısında İnsan (derleme)*, *İnsan Yüzlü Şehirler*.

İçindekiler

Önsöz 9

I / HAKKI YENMİŞ BİR TARİH

“Osmanlı Gerilemesi” Masalından Uyanmak!.....	23
Osmanlı Despotizmi Hayaleti.....	54
Yeniçerilerin Bitmeyen Cefaları	68
Osmanlı Tarihinde Hakkı Yenmiş Yüzyıllar.....	83

II / BİR TARİH DEVRİMİ

Denizaltıcılığımızın “Babası” da II. Abdülhamid Çıktı.....	99
Florence Nightingale Üsküdar’da.....	116
Osmanlı’da “Değişim”i Anlayabilmek.....	128
Osmanlı Tarihçiliğinde Braudel Devrimi.....	139
Cemil Meriç’i Yeniden Okumak: Bir Cümle Okudum, Tarihim Değişti!.....	154
Lâle Devri’nin Siyah-Beyaz Fotoğrafı.....	169

III / İKİ ŞEHRİN HİKÂYESİ

Osmanlı Şehrine Kavramsal Bir Yaklaşım: Weberci Oryantalizmin Eleştirisi.....	197
Descartes’tan Osmanlı’ya Çevre.....	223
İki Şehrin Hikâyesi: Heine, Dostoyevski ve Namık Kemal’in Londra’ları.....	242

IV / OSMANLI ATLASINDA KAYIP HAYATLAR

Abdülhamid'in Bir Entelektüel Olarak Portresi.....	261
Osmanlı'da Bir Su Tutkunu: Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi.....	278
Şehirlerin Atlasına Dolanan Hayat Bağları: Niyâzî-i Mısırî, Vanî Mehmed Efendi ve Sabetay Sevi.....	288
Kaynakça.....	299
İndeks	319

Bu İmparatorlukta Haritacılık Sanatı öylesine bir Mükemmelliğe erişmişti ki, bir tek Eyaletin Haritası bütün bir şehri, İmparatorluğun Haritası ise bütün bir Eyaleti kaplıyordu. Zamanla bu Ölçsüz Haritalar yetersiz bulundu ve Haritacılık Okulları, İmparatorluk büyüklüğünde olan ve noktası noktasına onunla çakışan bir İmparatorluk Haritası çizdiler. Haritacılık Çalışmasına daha az bağlılık duyan Sonraki Kuşaklar, bu aşırı büyütülmüş Haritanın Yararsız olduğunu düşündüler ve Saygısızlık da göstererek, onu Güneşle Kışların Acımasızlıklarına terk ettiler. Batı çöllerinde hâlâ, Hayvanlar ve Dilencilerin barındığı, parçalanmış Harita Kalıntıları duruyor; tüm ülkede Coğrafya Bilim kollarından başka iz kalmamış.

Suarez Miranda, *Viajes de Varones Prudentes*, Kitap dört, kısım XLV (Lerida, 1658)

Aktaran: Jorge Luis Borges ve Adolfo Bioy Casares, *Olağanüstü Masallar*, 2. baskı, Çeviren: Ergün Akça, İstanbul, 1995, Mitos Yayınları, s. 114.

Önsöz

Kayıp bir atlas nasıl bir şeydir? Hele başka kopyası yoksa yeryüzünde, o biricik atlası ele geçirmek için kaç kâşifin David Livingstone gibi kollarını sıvaması gerekir dersiniz? Hele bu atlas, Borges'in "olağanüstü" hikâyesinde geçtiği gibi, kullanımdan kaldırıldığından beri çöllerde lime lime olmuş, ellerinde kalanların hamiyetine ve insafına terk edilmişse, bu çetin işe soyunanların vazifesi dünyayı yerinden oynatmaktan farksız bir hâle geliyor neredeyse. Haritanın dağılan parçalarını tek tek toplamak, bir araya getirmek ve yeniden yerlerine yapıştırmak, bütün parçaları yerine düzgünce yerleştirdikten sonra da asıl zor işi, yani bütün bu yolların, dağların, kasabaların, şehirlerin, denizlerin, bitki örtülerinin vs. hangi anlamlara geldiğini çözmek, deşifre etmek ve nihayet tablonun bütününi yeni baştan inşa etmek için kalabalık bir tarih dalgıçları filosuna sahip olmak gerekiyor; daha doğrusu, tarih dedektifleri ordusuna.

Hem hamaliye, hem amelelik, hem de bunların üzerine bir kafa işçiliği oturtmak, bu zorlu görevde girişeceğimiz ameliyelerin kimbilir kaç katlı bir göğüsleme işi olduğunu hatırlatmaktadır bize. Zorluklara bir de her köşe başında bizi